

Son yıllarda kapitalizmin “egemenlerinin”, ‘yıkıcılığının’ en yaygın ve en şiddetli olduğu dönemlerinden birini yaşıyoruz. Muhtemelen bu dönem önceki kötü dönemlerden daha kötü. Dünyanın hemen her yerinde “savaş” hali hüküm sürüyor. Öyle ki “savaş”ın zamanımızın, gerçeğini oluşturduğu konusunda hemen herkes hem fikir. Kapitalizmin günümüzdeki yıkıcılık dönemine bekleneneği gibi, savaşların “vesile” olduğu yaygınlaşan felaketler, soykırımlar, ülkeler ve sınıflar arasındaki bölüşümün derinleşmesine paralel olarak daha da derinleşen yoksulluk ve yoksunluklarla yaşamın her alanındaki eşitsizlikler giderek artan ve yaygınlaşan ölçüde damgasını vuruyor.

Kapitalizmin neoliberal ekonomik politikaları uygulayabilmesinin neredeyse ön koşullarından birisi olan “ucuz/daha ucuz/en ucuz” değişmez sermaye (hammadde, enerji vb.) arayışı doğanın tahribatını ve yağmasını da beraberinde getiriyor. Sermaye sahiplerinin “daha fazla/daha da fazla” kâr hedefi önemli bölümü geri dönüşümü olanaksız aşamadaki tahribatların hız kesmeden devam ediyor olmasının temel gerekçesini oluşturuyor. Kapitalizmin “akıl dışılığı” ile “doğaya ve insana karşılığı”nın açık kanıtı olan bu durum iki ayrı koldan felaketler yaratıyor. Bir yandan yangınlar, seller, hava kirliliği gibi önceden de var olan sorunların yaygınlığının, şiddetinin ve yıkıcılığının daha da artmasına neden oluyor. Öte yandan, daha önce insanda hastalık yapmadığı, insandan insan bulamadığı bilinen enfeksiyon etkenlerinin domuz gribi ve COVID-19 gibi hastalıklara ve bunların dünya genelinde salgınlara-pandemilere dönüşmesine neden oluyor. Bu yıkımların yol açtığı milyonların ölümü ve acıları da devletler ve hükümetler başta olmak üzere, sorumluların dünyanın, insanlığın ortak geleceğine yönelik herhangi bir önlem almasını sağlamadı. Nitekim IPCC ve OXFAM gibi uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanan raporlar da “suçluların suç

işlemeye devam ettiklerini”, bugüne kadar sorunun daha da büyümesini engelleyebilecek önlemlerin dahi alınmadığını gösteriyor.

Yaygınlaşan savaşlar sadece hegemonya mücadelesinin aracı olmaktan öteye geçti. Aynı zamanda yerleşimci sömürgeciliği yıllar sonra yeniden gündeme taşıyor ve soykırımları da beraberinde getiriyor. 7 Ekim 2023’de Hamas’ın İsrail’e yönelik havadan ve karadan saldırısı sonrasında yaşananlar her seferinde “bu kadarı da olmaz” değerlendirmesine rağmen, daha da kötülerinin yaşatılmasının habercisi oldu. O tarihten itibaren, İsrail silahlı kuvvetlerinin hastaneleri hedef alarak bombalamasına, hekimleri, gazetecileri, yardım gönüllülerini ve görevlilerini ‘nokta atışıyla’ katletmesine, suyun, gıdanın, ilacın, aşının, sağlık malzemesinin savaşın ortasında kalan insanlara ulaşmasına engel olarak adeta “silah” olarak kullanmasına tanık oluyoruz. Bölgenin kadim halkı Filistinliler, doğdukları yerlerden sürgün ediliyor. Bebek, çocuk, yaşlı, hasta, yaralı, sivil demeden orada yaşayan herkes İsrail askerlerinin hedefinde.

BM İnsan Hakları Konseyi (UN Human Rights Council-UN HRC) tarafından 2021 yılında kurulmuş olan Soykırım Soruşturma Komisyonu 16 Eylül 2024 tarihinde, İsrail’in Gazze’deki Filistinlilere karşı soykırım gerçekleştirdiğini ve ülkenin üst düzey yöneticilerinin soykırımı kışkırttığını tespit ettiğini açıkladı. UN HRC tarafından uluslararası düzeyde ve bağımsız bir yapı olarak 2021 yılında kurulan komisyonu eski BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri, eski Uluslararası Ceza Mahkemesi yargıcı ve eski BM Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi yargıcı ve başkanı Navi Pillay yönetiyor.

Bilindiği kadarıyla “soykırım” kelimesi ilk olarak Raphaël Lemkin isimli Polonyalı bir avukat tarafından, 1944 yılında yayımlanan “İşgal Altındaki Avrupa’da Mihver Yönetimi” başlıklı kitabında kullanılmıştır. Lemkin bu adlandırmayı Nazilerin Holokost

sırasında Yahudi halkını sistematik olarak öldürme politikalarını tanımlamak için kullanmış ve bu uygulamanın suç olarak kabul edilmesi için çalışmalar yürütmüştür. “Soykırım”, kitabının yayımlanmasından kısa bir süre sonra, 1946 yılındaki BM Genel Kurulu’nda uluslararası hukukta bir suç olarak tanınmıştır. BM’nin 8 Aralık 1948 tarihindeki Genel Kurulu’nda da “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi” (Soykırım Sözleşmesi) oy birliğiyle kabul edilmesiyle “bağımsız bir suç” olarak kanunlaşmıştır. Sözleşme 12 Ocak 1951 tarihinden itibaren uygulanmaktadır. Sözleşme Nisan 2022 tarihi itibarıyla 153 devlet tarafından onaylanmış-kabul edilmiştir. Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi’nin uygulamaya girmesiyle birlikte soykırım yasağı uluslararası hukukun emredici bir normu haline gelmiştir. Uluslararası Adalet Divanı da Sözleşmenin uluslararası hukukun bir parçası olduğunu kabul etmiş ve bu konudaki kararını kamuoyuna açıklamıştır. Bu özellikleriyle Sözleşme devletlerin onaylayıp onaylamamalarına bakılmaksızın tümünü bağlayıcı niteliktedir.

Soykırım tanımı, Soykırım Sözleşmesi’nin 2. maddesinde; “Ulusal, etnik, ırksal ya da dinsel bir toplumun tümünü ya da bir bölümünü yok etme niyetiyle; a) Toplum üyelerinin öldürülmesi; b) Toplum üyelerine fiziki ya da ruhsal açıdan zarar verilmesi; c) Toplumun, fiziki varlığını tümüyle ya da kısmen sona erdirecek yaşam koşullarıyla yüz yüze bırakılması; d) Toplum içi çoğalmanın engellenmesi ve e) Toplum bünyesindeki çocukların başka bir topluma aktarılması eylemlerinden herhangi birinin işlenmesi” olarak yapılmıştır. Sözleşmenin 3. maddesinde ise cezalandırılacak eylemler sıralanmaktadır. Bunlar; “a) Soykırım; b) Soykırım yapmak için gizli anlaşmalar yapmak; c) Soykırımda bulunulmasını doğrudan ya da dolaylı olarak kışkırtmak; d) Soykırıma teşebbüs ve e) Soykırım eylemine ortak olmak.” olarak belirtilmektedir.

UN HRC tarafından kurulan uluslararası bağımsız komisyonun 16 Eylül 2025 tarihinde UN HRC'ye sunduğu raporunda soykırım suçu olarak tanımlanan beş eylemden dördünün saptandığına (bunlardan birisinin saptanması da soykırım suçu için yeterlidir) yer verilmiştir. Bunlar; 1) Koruma altındaki yapılara yönelik saldırılar yoluyla topluluk üyelerinin öldürülmesi; sivillerin ve diğer koruma altında olan kişilerin hedef alınması ve ölümlere neden olan koşulların kasıtlı olarak yaratılması. 2) Sivillere ve koruma altındaki yapılara doğrudan saldırılar yoluyla topluluk üyelerine ciddi bedensel veya zihinsel zarar verilmesi; tutuklulara ağır kötü muamele, topluluğun zorla yerinden edilmesi ve çevresel tahribat. 3) Filistinliler için hayati önem taşıyan yapıların ve arazilerin tahrip edilmesi yoluyla topluluğun tamamının veya bir kısmının yok edilmesini sağlayacak yaşam koşullarının kasıtlı olarak yaratılması. Sağlık hizmetlerine erişimin engellenmesi veya tamamen ortadan kaldırılması, zorla yerinden edilme, Filistinlilere temel yardım, su, elektrik ve yakıtın ulaştırılmasının engellenmesi, üremeye yönelik şiddet ve çocukları etkileyen diğer özel koşullar. 4) Aralık 2023'te Gazze'nin en büyük doğum kliniğine düzenlenen saldırıyla doğumları engellemeye yönelik adımları hayata geçirmedir.

Komisyon tarafından hazırlanan raporda ayrıca, İsraili yöneticilerden Cumhurbaşkanı Isaac Herzog, Başbakan Binyamin Netanyahu ve eski Savunma Bakanı Yoav Gallat'ın söylemlerinin de analiz edildiği ve her üçünün de "soykırımı kışkırttığı" saptandığına da yer verilmiştir. Henüz 21. yüzyılın birinci çeyreği tamamlanmadan son iki yılda toplanan verilerin incelenmesiyle İsrail'in Gazze'de Filistin halklarına yönelik soykırımı BM raporlarına yansımış oldu. Bununla birlikte, failer suçu işlemeye devam ediyor. Bu soykırım durdurulana kadar yapıları yeterli bulmadan/görmeden her devletin, kurumun, grupların ve kişilerin elinden gelen çabayı göstermesi gerekiyor. Hem acıların, kayıpların daha da büyümesine hem

enilerine engel olabilmek hem de "insan kalabilmek" için...

TTB Merkez Konseyi de 16 Eylül 2015 tarihinde gönderdiği bir mektupla, İsrail Tabipleri Birliği'ni Gazze'deki insanlık dramının engellenmesi için aktif tutum almaya çağırdı. İsrail askeri güçlerinin Gazze'ye yönelik saldırılarının ağır sonuçlarının aktarıldığı mektupta: "Tüm bu eylemler, Cenevre Sözleşmeleri'nin ciddi ihlalleri olarak değerlendirilmekte ve uluslararası hukukta savaş suçu kapsamında ele alınmaktadır. Söz konusu saldırılar aynı zamanda insanlığa ve insanlığın ortak değerlerine karşı işlenen ağır suçlardır" ifadesine yer verildi. Yanı sıra İsrail Tabipleri Birliği'ne aşağıdaki çağrılarda bulunuldu:

"1) Yukarıda sözü edilen ağır ihaller karşısında, insanlıktan ve mesleki değerlerden yana açık ve net bir tutum alarak İsrail hükümetine ve tüm yetkililere çağrıda bulununuz: a) Sağlık personeli ve sağlık kuruluşlarına yönelik tüm saldırıların derhal durdurulması. b) Tıbbi tarafsızlık ilkesine saygı gösterilmesi ve mesleki görevlerini yerine getirirken gözetilene alınan tüm sağlık çalışanlarının derhal ve koşulsuz serbest bırakılması. c) Sağlık çalışanlarının hayati görevlerini güvenli bir şekilde, herhangi bir engelleme veya müdahaleye maruz kalmadan yerine getirebilmelerinin sağlanması. d) Tıbbi yardımın engelsiz biçimde girişine ve dağıtımına izin verilmesi; temel tıbbi malzeme ve ekipmanların sağlık hizmetlerine güvenli biçimde ulaştırılmasının teminat altına alınması. e) Birleşmiş Milletler tarafından tarihteki en büyük ve tamamen insan eliyle yaratılmış açlıklardan biri olarak tanımlanan kıtlığın sona erdirilmesi için ablukaya derhal son verilmesi ve yardımların dağıtımı için BM kuruluşlarına yetki verilmesi. f) Cenevre Sözleşmeleri ve diğer uluslararası insancıl hukuk belgelerinde yer alan ilkelere tam olarak riayet edilmesi ve bu ilkelere bağlı kalınması. g) Bağımsız savcıların erişiminin kolaylaştırılması ve suç teşkil eden eylemlerden sorumlu tüm kişilerin uluslararası hukuk çerçevesinde hesap vermelelerinin sağlanması. 2) Tıp etiği ve insan haklarının temel taşlarından biri olan

tıbbi tarafsızlık ilkesine sahip çıkınız. Bu ilkeyi tehdit eden, sağlık personeline ve sağlık kuruluşlarına yönelik saldırıları güçlü biçimde kınayınız. 3) Hekimlerin işkenceye karıştığına dair tüm iddiaları soruşturunuz."

TTB MK çağrının ardından mektubun devamında kendi tutumunu da gerekçesiyle birlikte açıkladı: "Biz hekimler olarak her zaman insandan ve insan haklarından yanayız. Mesleğimizin doğası gereği savaşa karşıyız, barıştan yanayız. Sağlık mesleğinin evrensel değerlerini korumak ve her koşulda insan yaşamını savunmak ortak sorumluluğumuzdur. Sizleri bu sorumluluğu yerine getirmeye davet ediyoruz. İsrail Güvenlik Güçleri'nin aylardır uluslararası hukuku, insan haklarını ve mesleki etik değerlerimizi ayaklar altına alan saldırıları karşısında uzun süre sessiz kaldıktan sonra, Etik Büronuzun 26 Ağustos 2025 tarihinde İsrail Genelkurmay Başkanı'na nihayet gönderdiği mektup olumlu bir adım olmakla birlikte hekim sorumluluğunu yerine getirmediği açıktır. Yukarıda dile getirdiğimiz noktalarda mesleğimizin gerekleri yerine getirilmediği sürece Türk Tabipleri Birliği olarak İsrail Tabipleri Birliği ile iletişim kurmayacağımızı, herhangi bir biçimde iş birliği yapmayacağımızı, tüm ülkelerin meslek birliklerinin benzer tepki göstermesi konusunda çaba göstereceğimizi siz İsraili meslektaşlarımıza ve tüm dünya sağlık kamuoyuna ilan ederiz." Bu mektup elbette önemli bir adım. Bununla birlikte, böyle bir mektup, çağrılarının yerine getirilip getirilmediğinin takip edilmesi ve bu adımın yetersizliği halinde sonuç alana kadar yenilerinin atılmasını gerektirdiğini de bilerek şimdiden planlamasının ve hazırlığının yapılmasını bir ödev ve sorumluluk olarak önümüze koyuyor.

Bu sayımızda dosya editörlüğünü Meltem Çiçeklioğlu, Özgür Narin ve Mehmet Zencir arkadaşlarımızın hazırladığı "Dijitalleşme Yapay Zekâ ve Sağlık" başlıklı dosyanın ikinci bölümünü paylaşıyoruz. Kendilerine ve katkı sunan yazarlara sizlerin okurluğunda da bir kez daha teşekkür ediyoruz.